

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.63.207-217>

УДК 711.4

Яценко Віктор Олександрович,

доктор архітектури, професор кафедри

Ландшафтної та туристично-рекреаційної архітектури

Київський національний університет будівництва і архітектури

viktoryathenko@ukr.net,

<http://orcid.org/0000-0002-6054-729X>

Короткова Тетяна Миколаївна,

асистент кафедри

Ландшафтної та туристично-рекреаційної архітектури

Київський національний університет будівництва і архітектури

kotasya@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0002-8375-569X>

Панченко Тамара Федотівна,

доктор архітектури, професор кафедри

Ландшафтної та туристично-рекреаційної архітектури

Київський національний університет будівництва і архітектури

panchenko.knuba@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0001-6341-230X>

ПІДГОТОВКА АРХІТЕКТОРІВ В НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ, ПОЛІТИЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ УМОВАХ (ДОСВІД КАФЕДРИ ЛАНДШАФТНОЇ ТА ТУРИСТИЧНО- РЕКРЕАЦІЙНОЇ АРХІТЕКТУРИ КНУБА)

«Інтуїція – це священний дар, а раціональне мислення – вірний слуга.

Ми створили суспільство яке шанує слугу і забуло про дарунок»

Альберт Ейнштейн

Анотація: дана стаття є скоріше інформативною про шляхи навчання тих спеціалістів, які завтра будуть формувати середовище нашого життя в містах, на природі. По суті стаття є в якійсь мірі продовженням розпочатої серії в 2020 році про особливості підготовки спеціалістів архітекторів в області ландшафтної та туристично-рекреаційної архітектури в Київському університеті будівництва і архітектури.

Складність процесу навчання в 2021-2022 році через об'єктивні причини не стала менш якісною, а навпаки змусила шукати нову специфіку як в самому навчанні так і формуванні світогляду майбутніх архітекторів обґрунтування важливості об'єктів, якими вони виявили бажання зайнятися.

В статті наведені приклади дипломних магістерських робіт, які в значній мірі характеризують бажання і бачення самих дипломантів. Як видно з тематики робіт червоною лінією проходить болюче питання екології та суспільні проблеми.

Теми робіт пов'язані з змінами в адміністративно-територіальному устрої, пошуку стратегічних шляхів порятунку економіки малих міст через залучення природного ресурсу, вирішення складних рекреаційних проблем великих міст та локальних систем розселення.

Ключові слова: магістр; дипломна робота; екологія; рекреація; туризм; громадський простір; містобудування; адміністративний устрій; локальна система.

Вступ. Рік 2022 виявився для країни сказати важким, нічого не сказати. Закінчена нова, якщо можна сказати, адміністративна реформа за принципами Європейських стандартів з величезною кількістю різних перепон, негараздів, небажанням самих людей до змін тощо.

Всесвітня епідемія, яка змусила приймати зовсім інші форми життя суспільства яке звикло до активного спілкування, проходження всіх форм життя в безпосередньому середовищі та раптом заборони, обмеження, хвороби, нові правила та інше, що суспільство сприйняло з біллю але з розумінням, а інколи просто погодилось.

І от, як кажуть, одна біда сама не ходить – війна. Сама жорстока форма спілкування в суспільстві, коли завдання одне за чиєїсь хворої примхи потрібно опонента вбити, знищити не давши йому промовити і слова, і неважливо хто перед ворогом дитина, дорослий чи людина похилого віку – знищити. Знищити все, що людину оточує, що вона створювала, де вона жила, працювала, відпочивала, забувши про те що Бог створив людину і всіх з рівними можливостями жити, любити, поважати.

Можна було б ще багато на дану тему говорити, тому що саме горе змушує людину більш глибоко думати, згадувати, берегти, любити все і всіх. Проте стаття не передбачає такий напрямок роздумів, а тільки один з напрямків – зберегти навчання та виховання професіонального архітектора для майбутньої відбудови мирного життя суспільства.

Актуальність теми. З вступу зрозуміло, що актуальність не потребує яких би то не було переконань, проте спробуємо зупинитись саме на проблемних завданнях майбутніх архітекторів в сфері ландшафтної та туристично-рекреаційної архітектури.

Вивченість проблеми. Якщо розглядати проблему саме як процес підготовки архітекторів в сфері ландшафтної та туристично-рекреаційної

архітектури то можна з впевненістю назвати ряд досліджень яким присвятили свою творчість такі архітектори як: Родічкін І., Панченко Т., Крижанівська Н., Шульга Г., Нельговський Ю., Садовенко Я. [1,2,3,4]

Дуже важливими є загально-методологічні дослідження таких відомих архітекторів як Дьомін М., Фомін І., Білоконь Ю., Лаврик Г., Габрель М., Бондар Ю. та інші. [5,6,7,8]

Ну і звичайно, основою для проведення досліджень є велика кількість Законів, які направлені на збереження та охорону природного середовища, пропозиція різноманітних програм створення загальнодержавної національної екологічної мережі України, формування Водного, Земельного кодексів України, ряду методичних рекомендацій по проектуванню об'єктів туристичних та рекреаційних об'єктів. [12,13,14,15,16]

Немаловажну роль здійснюють і нормативні постанови та закони в основі яких закладена законодавча база та професійний досвід попередніх поколінь. Нормативна документація як ніяка інша розвивається з урахуванням попередніх матеріалів щоб уникнути помилок та врахувати сучасність, передбачити майбутнє.

Нормативна база завжди була і системою відповідальності дій, до законів і стримуючим інструментом від проникнення в систему містобудівної та архітектурної діяльності різноманітних непрофесійних дій. Принаймні так передбачає закон. Звичайно життя вносить корективи за якими реакція нормативної бази, як правило, не встигає тому як було зазначено у вступі слова Альберта Ейнштейна «Інтуїція – це священний дар, а раціональне мислення – вірний слуга». На думку авторів публікації процес навчання майбутніх архітекторів в сфері містобудування ландшафтної архітектури має в основі відповідати даній ідеології.

Виклад основного матеріалу. Порівнюючи попередню тематику дипломних проектів, яка в значній мірі будувалась на відображенні, баченні рекреаційних територій як елемента частково урбанізованих територій, тому що створення парків, зон відпочинку все-таки передбачає присутність людини яка крім того що відпочиває, милується природою потребує особливих умов, які більш схожі на ті які вона отримує в місті. Умови можуть бути різні але це вже втручання в первинність природи. Бажання в якійсь мірі шукати шляхи які б зменшували тиск людини на природу і стало обґрунтуванням зміни напрямку кафедри, яка дала можливість поєднати природу та об'єкти туристичної галузі в курсових і дипломних проектах.

Хорошим підґрунтям такого напрямку стала нова адміністративно-територіальна реформа, яка дала можливість розглядати елементи міського і міжміського природного середовища як організацію єдиного цільового

простору спрямованого на вирішення головної проблеми це покращення екологічного стану. Викладачі кафедри ландшафтної та туристично-рекреаційної архітектури як ніхто розуміють, що архітектор в ландшафтній сфері – це митець, який розуміє і створює середовище для існування людини використовуючи все найкраще, що зуміла створити природа, не порушуючи її гармонію та чарівність, уміло поєднує потреби міста, максимально зберігаючи її набагато поколінь майбутнього 19]

Зрозуміло, що кожен викладач це особистість, як сказав Іфеній Єнох Онуга – це роздоріжжя на якому майбутній спеціаліст вирішує яким шляхом йти далі – назад, вперед, капітулювати або перемогти.

Враховуючи тематику дипломних проектів минулих років обрано новий підхід навчального процесу, який полягає в принципі постійного нарощування знань в конкретній сфері архітектурної діяльності. Тому починаючи з бакалаврської тематики де студент максимально повинен розкрити та впровадити в проект всі знання з об'ємного проектування слідує наступним етапом є пошук можливості даного об'єкту в комплексному функціонуванні цілих територіально-просторових об'єктів рекреаційного та туристично-рекреаційного призначення. За такими принципами формується тематика дипломних проектів: бакалаврський проект – вивчення та дослідження можливостей його використання в формуванні комплексів та реалізація потім в магістерській роботі вже як елемента в складі туристично-рекреаційних просторів.

В тематиці 2022 року особлива увага була приділена пошуку рекреаційно-туристичного напрямку, економічній стратегії розвитку малих міст України.

Більшість малих міст до недавнього часу, а саме нової адміністративної реформи, були центрами районів, що не дивлячись на середній стан економічного розвитку, монопрофільну виробничу базу, низький стан використання наявних культурних та рекреаційних ресурсів все ж мали можливість підтримувати достатній соціальний рівень життя населення.

Нова реформа значну кількість малих міст залишила адміністративних привілегій, тому став вибір як місту бути далі.

Економічний рівень за рахунок введення нових виробничих ресурсів занадто громіздкий та залежний від вимог системи розселення більш високого рівня та і дуже часто вичерпані виробничі ресурси не дозволяють його нарощувати. І той потенціал, а саме природний, культурний, історичний, етнічний, екологічні вимоги відкрив нові можливості для розвитку туристичної сфери різних рівнів.

Яскравим прикладом вирішення стратегії розвитку міста стала дипломна робота Стеценка Віталія «Принципи формування туристично-рекреаційної

мережі м. Золотоноша та приміської зони». (Рис.1). Впровадження спільного використання міського та приміського природно-рекреаційних потенціалів дозволило сформулювати основні принципи майбутнього самого міста: принцип історичної аргументації туристично-рекреаційної мережі як системи місто - район; принцип спільного розвитку системи історія-природа-виробництво; соціальна сфера як об'єднуючий фактор цілності туристично-рекреаційної системи міста і району. Така концепція звичайно не є гарантованою панацеєю зупинки стагнації міста, але дасть поштовх для акцентування головних ресурсних факторів: природа, мале виробництво, та соціальна рівновага суспільства.

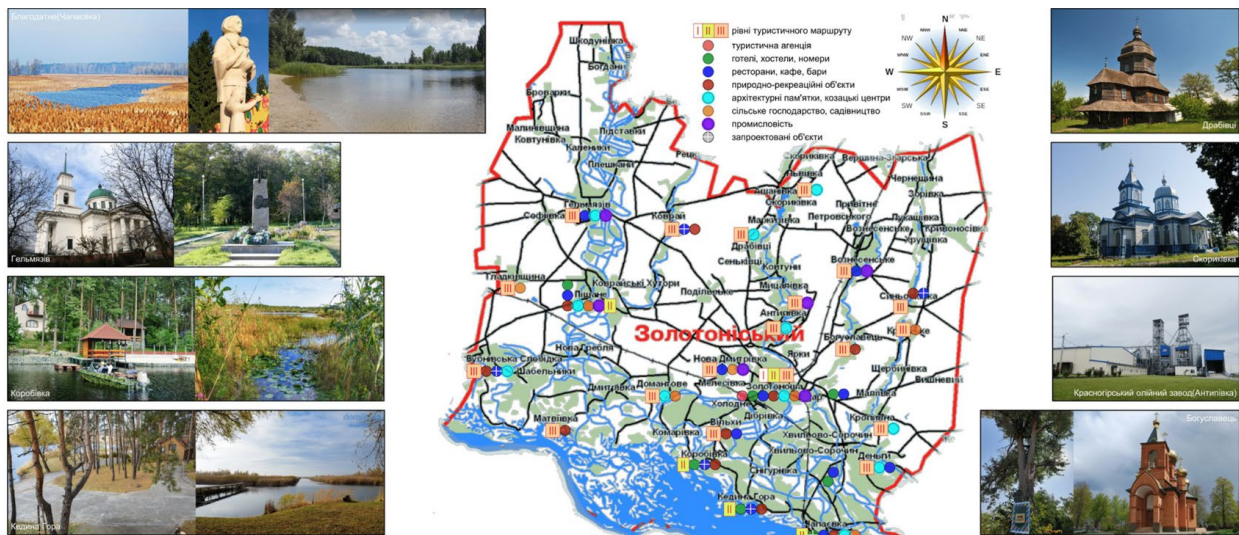
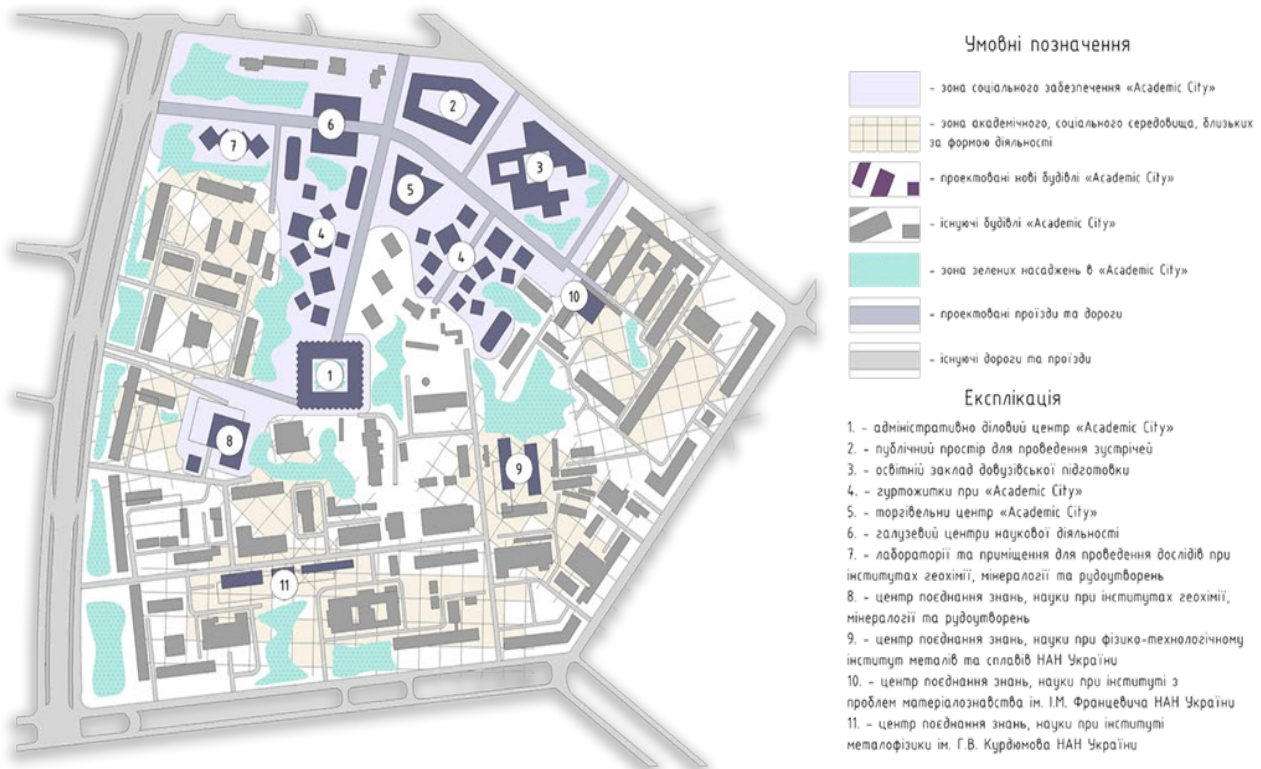


Рис. 1. Система туристичних маршрутів з м. Золотоноша та району (студент Стеценко В.Г.)

Ще одним різновидом тематики стала робота Андрощука Андрія «Принципи формування рекреаційних територій в прирічковій зоні м. Дубно». В роботі окреслено ресурсні можливості самого міста та дані пропозиції по їх акцентуванню в економічній програмі розвитку. Природний фактор отримав статус основного для покращення і стабілізації розвитку міста. (Рис.2).

Як і в попередні роки мале місто залишається в центрі уваги майбутніх архітекторів, які мають наміри присвятити свою творчість містобудівним та рекреаційним аспектам. Особливо цей випуск 2022 року, незважаючи на величезні складнощі, все-таки продовжив обрану тематику яка в даний момент може стати дуже важливою.

1



2

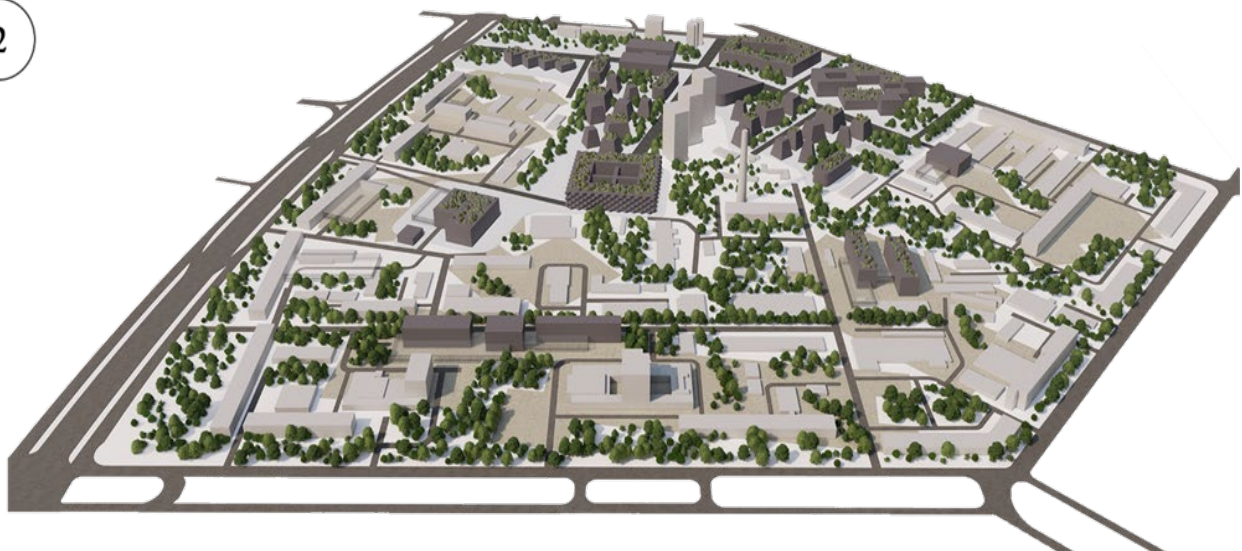


Рис 2. Пропозиція реформування існуючого комплексу академістечко відповідно нової концепції «Academic City» освіта-наука-наукове виробництво (1 - генеральний план; 2 – макетна перспектива)

Робота Москаленко Віолетти «Формування туристично-рекреаційної мережі Бучанського району на прикладі міста Ірпінь». Це особливий напрямок, який досліджує можливості самостійності в зоні крупних міст, в даному

випадку Києва. Дуже важко таким містам зберегти свою індивідуальність виконуючи дуже часто примхи великого міста.

Проблеми екології сьогодні турбують архітекторів особливо, тому кафедра вважає своїм обов'язком кожену роботу розглядати саме з позиції покращення екології, збереження природи та правильного напрямку співпраці людини як посередника між природою і містом. Хорошим прикладом стала робота Задорожного Андрія «Принципи формування природно-екологічної системи малих міст на прикладі міста Славутич».

Місто яке за призначенням мало бути складовою частиною Чорнобильської атомної електростанції в якийсь момент залишилось без головного і чи не єдиного економічного стимулу існування. Метою роботи став пошук нових ресурсних можливостей, які не дали піти, як багато подібних міст, по шляху регресу. І пропозиція молодого спеціаліста вселила надію, що це не кінець, а початок для спроби просити пробачення у природи та налагодити з нею правильні стосунки які дадуть можливість місту жити.

Кафедра також продовжує розвивати тематику покращення екологічного стану міста Києва та інших великих міст. Все нові і нові ідеї пропонуються по району Нивки з дуже важливою парковою зоною та не менш болючою проблемою Русанівської набережної.

Улюбленою тематикою молодих архітекторів є формування громадських просторів. До таких робіт можна віднести: «Інтеграція археологічного музею в громадський простір на прикладі реконструкції Поштової площі в місті Києві», «Принципи формування культурних просторів на прикладі громадських центрів в місті Києві», «Принципи ландшафтно-планувальної організації рекреаційних об'єктів на комунально-складських територіях в м. Київ» та інші.

Інтеграційний підхід запропоновано в реорганізації системи об'єктів освіти, науки, виробництва не шляхом будівництва нових, а ідейне об'єднання використовувати існуючу систему реформуєчи її під сучасні вимоги. Такий підхід дасть можливість місту значно ефективніше використовувати існуючу інфраструктуру існуючих об'єктів науки і освіти не тільки для міста, а і на державному рівні залучаючи одночасно і міжнародні можливості.

Відповідь на дану проблему спробував обґрунтувати студент Пантюхов Олег. В своїй роботі він спробував на базі існуючого комплексу Академмістечко трансформувати ідею координаційного центру об'єднання зусиль освіти, науки та виробництва. Дослідивши систему освітніх та наукових закладів м. Києва запропонована стратегія створення єдиного комплексу сучасного типу освіта-наука-виробництво на існуючій основі «Академ Сіті». Суть ідеї потребує більш детального розкриття, яке і буде зроблено в слідуючих публікаціях.

Висновок. Ситуація яка змусила працювати у віддаленому режимі викладач-студент звичайно, в деякій мірі, вплинула на процес навчання. Проте, як виявилось, не зважаючи на карантин та війну молодих архітекторів ще більше інтересують питання, а як покращити стосунки природа-людина-урбанізоване середовище. Як ніколи студентів інтересують сьогодні питання соціальних напрямків, де вони будуть жити, яка якість життя та відпочинку, як і де будуть в майбутньому вчитись та працювати їх діти, чи залишиться природа для майбутнього не як ресурс, а як рівний партнер урбанізації.

Безлад в сфері містобудування та архітектурі молоді архітектори порівнюють з ситуацією в інших країнах і все частіше задають питання – чому? Як можна покращити ситуацію, тому беруться за самі різноманітні теми в яких вони хочуть бачити природу-людину і тільки тоді **камінні** творіння інший порядок веде до краху суспільства та як показує історія зникнення цілих цивілізацій.

Список використаних джерел:

19. Родичкин И.Д. Человек, среда, отдых. Будівельник, Київ. 1977. 160 с.
20. Панченко Т.Ф., Сімонова О.Д., Шовкопляс Т.І. Розробка наукових засад використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України в рекреаційних цілях. *НДР93-ЗНВ*. Мінбудархітектури, Київ. 1993. 72 с.
21. Панченко Т.Ф. Ландшафтно-рекреаційне планування природно-заповідних територій. *Монографія*. Логос, Київ. 2015. 176 с.
22. Шульга Г.М. Містобудівні основи просторового планування гірських рекреаційних територій (на прикладі Українських Карпат). Дис.... докт.арх., 18.00.04. Київ. 2018. 412 с.
23. Демин Н.М. Управление развитием градостроительных систем. Будівельник, Київ. 1991. 185 с.
24. Фомін І.О. Основи теорії містобудування. *Посібник*. Наукова думка, Київ. 1997. 190 с.
25. Білоконь Ю.М. Регіональне планування (сутність і значення). Укрархбудінформ, Київ. 2001. 106 с.
26. Бондар Ю.О. Досвід організації території національних парків за рубежом. *Містобудування*. НДПМістобудування, Київ. 2000. С. 137-145.
27. Фомин И.А., Холостенко Н.Н., Куш Е.С. и др. Методические указания по планировке мест загородного отдыха. КиевНИИПградостроительства, Киев. 1969. 107 с.
28. Закон Украинской РСР «Про охорону природного навколишнього середовища» (25.06.1991). *Зб. Законодавчих актів України про охорону навколишнього середовища*. Чернівці. 2004. С. 7-26.

29. Закон України «Про загальнодержавну програму формування національної мережі України на 2000-2015 роки» (21.09.2000). Голос України, Київ. 2000. №209 (2456). С. 4-6.
30. Закон України «Про генеральну схему планування території України» (07.02.2002). Голос України, Київ. 2002. №61. С. 5.
31. Водний кодекс України (06.06.1995). Голос України, Київ. 1995. 15 с.
32. Земельний кодекс України (25.10.2001). Відомості Верховної Ради України. Київ. 2002. №3-4. 27 с.
33. Містобудування. Довідник проектувальника. Укрархбудінформ, Київ. 2006. 192 с.
34. ДБН Б.2.2-12:2019 Планування та забудова територій (остаточна редакція). Мінрегіонбуд, Київ. 2019. 176 с.
35. Яценко В.О. Приміська зона – ретроспектива, реальність, перспектива. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. КНУБА, Київ. 2015. №40. С. 331-340.
36. Yatsenko V. Tourist-recreational potential of the affected of metropolises of Ukraine zone. *Space and Form*. Szczecin. 2021. Vol.45. P. 213-222.
37. Яценко В.О., Короткова Т.М. Пошук істини. Ландшафтна архітектура та туристично-рекреаційні комплекси в дипломних проектах 2020 року. *Містобудування та територіальне планування*. КНУБА, Київ. 2020. № 74. С. 396-405.

References

1. Rodychkin, Y. D. (1977). Man, environment, rest. [Chelovek, sreda, otdykh]. Kyiv. 160 p. (in Ukrainian)
2. Panchenko, T. F., Simonova, O. D., Shovkoplias, T. I. (1993). Development of scientific bases for the use of territories and objects of the nature reserve fund of Ukraine for recreational purposes. [Rozrobka naukovykh zasad vykorystannia terytorii ta ob'ektiv pryrodno-zapovidnoho fondu Ukrainy v rekreatsiinykh tsiliakh]. Minbudarkhitektury, Kyiv. 72 p. (in Ukrainian)
3. Panchenko, T. F. (2015). Development of scientific bases for the use of territories and objects of the nature reserve fund of Ukraine for recreational purposes [Landshaftno-rekreatsiine planuvannia pryrodno-zapovidnykh terytorii]. Monohrafiia. Lohos, Kyiv. 176 p. (in Ukrainian)
4. Shulha, H. M. (2018). Urban planning bases of spatial planning of mountain recreational territories (on the example of the Ukrainian Carpathians). [Mistobudivni osnovy prostorovoho planuvannia hirs'kykh rekreatsiinykh terytorii (na prykladi Ukrain's'kykh Karpat)]. Dys.... dokt.arkh., 18.00.04. Kyiv. 412 p. (in Ukrainian)

5. Demyn, M. M. (1991). Management of urban development systems. [Upravlenye razvytyem hradostroytelnykh system]. Budivelnik, Kyiv. 185 p. (in Ukrainian)
6. Fomin, I. O. (1997). Fundamentals of urban planning theory. [Osnovy teorii mistobuduvannia]. Posibnyk. Naukova dumka, Kyiv. 190 p. (in Ukrainian)
7. Bilokon, Yu. M. (2001). Regional planning (essence and significance). [Rehionalne planuvannia (sutnist i znachennia)]. Ukrarkhbudininform, Kyiv. 106 p. (in Ukrainian)
8. Bondar, Yu. O. (2000). Experience in organizing the territory of national parks abroad. [Dosvid orhanizatsii terytorii natsionalnykh parkiv za rubezhem]. Mistobuduvannia. NDPImistobuduvannia, Kyiv. P. 137-145. (in Ukrainian)
9. Fomyn, Y. A., Kholostenko, N. N., Kushch, E. S. y dr. (1969). Methodical instructions on planning of places of country rest. [Metodycheskye ukazanyia po planyrovke mest zahorodnoho otdykha]. KyevNYYPhradostroytelstva, Kyev. 107 p. (in Ukrainian)
10. Law of the Ukrainian SSR «On Environmental Protection». (2004). [Zakon Ukraynskoï RSR «Pro okhoronu pryrodnoho navkolyshnoho seredovyscha»]. Zb. Zakonodavchykh aktiv Ukrainy pro okhoronu navkolyshnoho seredovyscha. Chernivtsi. P. 7-26. (in Ukrainian)
11. Law of Ukraine «On the national program for the formation of the national network of Ukraine for 2000-2015». (2000). [Zakon Ukrainy «Pro zahalnodержavnu prohramu formuvannia natsionalnoi merezhi Ukrainy na 2000-2015 roky»]. Holos Ukrainy, Kyiv. P. 4-6. (in Ukrainian)
12. Law of Ukraine «On the general scheme of planning of the territory of Ukraine». (2002). [Zakon Ukrainy «Pro heneralnu skhemu planuvannia terytorii Ukrainy»]. Holos Ukrainy, Kyiv. P. 5. (in Ukrainian)
13. Water Code of Ukraine. (1995). [Vodnyi kodeks Ukrainy]. Holos Ukrainy, Kyiv. 15 p. (in Ukrainian)
14. Land Code of Ukraine. (2001). [Zemelnyi kodeks Ukrainy]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. Kyiv. 27 p. (in Ukrainian)
15. Urban planning. Designer's Guide. (2006). [Mistobuduvannia. Dovidnyk proektualnyka]. Ukrarkhbudininform, Kyiv. 192 p. (in Ukrainian)
16. DBN B.2.2-12: 2019 Planning and development of territories (final edition). (2016). [DBN B.2.2-12:2019 Planuvannia ta zabudova terytorii (ostatocna redaktsiia)]. Minrehionbud, Kyiv. 176 p. (in Ukrainian)
17. Yatsenko, V. O. (2015). Suburban area - retrospective, reality, perspective. [Prymiska zona – retrospektyva, realnist, perspektyva]. Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia. KNUBA, Kyiv. №40. P. 331-340. (in Ukrainian)

18. Yatsenko, V. (2021). Tourist-recreational potential of the affected of metropolises of Ukraine zone. [Turystychno-rekreatsiinyi potentsial postrazhdalykh mehapolisiv Ukrainskoi zony]. Space and Form. Szczecin. Vol.45. P. 213-222. (In English).
19. Yatsenko, V. O., Korotkova, T. M. (2020). Search for truth. Landscape architecture and tourist and recreational complexes in diploma projects of 2020. [Poshuk istyny. Landshaftna arkhitektura ta turystychno-rekreatsiini komplekсы v dyplomnykh proektakh 2020 roku]. Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. KNUBA, Kyiv. № 74. P. 396-405. (in Ukrainian)

Annotation

Doctor of Architecture, Prof. **Viktor Yatsenko**, assistant **Tatiana Korotkova**, Doctor of Architecture, Prof. **Tamara Panchenko** Kiev National University of Construction and Architecture.

Training of architects in new economic, political and social conditions (experience of the department of landscape and tourist and recreational architecture of the KNUCA)

This article is rather informative about the ways of training those specialists who tomorrow will shape the environment of our life in cities, in nature. In fact, the article is to some extent a continuation of the series started in 2020 on the peculiarities of the training of architects in the field of landscape and tourist-recreational architecture at the Kiev University of Construction and Architecture.

The complexity of the learning process in 2021-2022 for objective reasons has not decreased, but on the contrary forced to look for new specifics in the training itself and the formation of the worldview of future architects to justify the importance of objects they wished to do.

The article presents examples of master's theses, which largely characterize the desires and visions of the graduates themselves. As can be seen from the subject of the work, the red line is a painful issue of ecology and social problems.

The topics of the work are related to changes in the administrative-territorial structure, finding strategic ways to save the economy of small towns by attracting natural resources, solving complex recreational problems of large cities and local settlement systems.

Keywords: master's thesis; thesis, ecology; recreation; tourism; public space; urban planning; administrative system; local system.